

Manželstvo v kontexte teórií súrodeneckých konštelácií

Marriage in the Context of Theories of Sibling Constellations

Petrana Čaplová, Ivana Šuhajdová

Katedra pedagogických štúdií, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstract: Both endogenous and exogenous factors that can be identified determine the character of each individual. Nevertheless, siblings who have the same genetic basis and grow up in the same conditions often have different characters. The sibling constellations, i.e., the birth order, play an important role in this matter. The theoretically designed paper aims to highlight, through selected theories, the potential significance of the birth order and the importance of gender in sibling constellations in the selection of a marriage partner. Based on the aforementioned theories of sibling constellations, the paper provides an outline of ideal marriage couples.

Keywords: sibling constellations, birth order, gender, marriage.

1 Úvod

Podľa Lemana (2008) sa vzťah medzi súrodencami, ktorý sa radí medzi prvoradé vzťahy v rodine, odvíja práve od súrodeneckých konštelácií. Hartl a Hartlová (2015, s. 271) ich definujú ako „*poradie, v akom sa dieťa narodí do rodiny, akú v nej zohráva rolu a čo z toho vyplýva na utváranie jeho povahy.*“ Prekopová (2009) dodáva, že podľa poradia narodenia sa deti naučia ctiť si jeden druhého, vzájomne si argumentovať, trpieť, deliť sa, pomáhať si, bojovať proti sebe, či iným, prehrávať a v neposlednom rade prispôsobovať sa a rešpektovať sa.

Čapek a Čapeková (2010) uvádzajú, že deti narodené v rovnakej súrodeneckej konštelácii, teda v totožnom postavení v rámci svojich rodín, budú mať identické charakterové črty. Jedináčikovi v akejkoľvek rodine je tak pridelené miesto najväčšieho perfekcionista a najmladšie narodené dieťa je často vnímané ako najrozmaznanejšie. Adler (1994) však zdôrazňuje, že len na základe poradia narodenia dieťaťa nie je možné vopred určiť jeho presnú osobnostnú štruktúru. Dodáva, že je lepšie rozprávať o tendencii utvárania určitej osobnosti, ktorá je podmienená poradím narodenia. Inak povedané, ako píše Liberčanová

(2020, s. 31–32) Adler „súrodeneckú konšteláciu neabsolutizoval, hovoril len o určitej pravdepodobnosti, lebo žiadne dieťa sa nenarodí do rovnakej rodiny.“

Snahou teoreticky koncipovaného príspevku je prostredníctvom vybraných teórií súrodeneckých konštelácií poukázať na ich možný význam pri výbere partnera/partnerky pre manželstvo. Vychádzajúc z uvedených teórií súrodeneckých konštelácií navrhujeme náčrt ideálnych partnerských dvojíc pre manželstvo, pričom deklarujeme, že okrem pohlavia a poradia narodenia, je potrebné brať do úvahy aj ďalšie premenné.

2 Vybrané teórie súrodeneckých konštelácií

Príbeh Kaina a Ábela z Biblie poukazuje podľa Prekopa (2002) veľmi jednoznačne nato, ako dávno sa národ zapodieval, hoci nevedomky, problematikou súrodeneckých vzťahov. Príbeh týchto dvoch bratov poukazuje na žiarlivosť, závisť, rivalitu medzi súrodencami, výsledkom čoho bola bratovražda. Teóriu súrodeneckých konštelácií určitým spôsobom obohatilo viacero autorov, bližšie budeme pozornosť venovať trom z nich.

Alfred Adler ako prvý poukázal na podnetnosť súrodeneckých konštelácií a vplyv poradia narodenia dieťaťa. Bol zástancom toho, že práve poradie medzi súrodencami určuje naše správanie a tvorí naše vzťahy, povahu a cítenie. Pri utváraní osobnosti jedinca, pripisoval význam celej rodine a jej konštelácii, špeciálne súrodeneckej konštelácii. Na základe toho má podľa Adlera (1999) akékoľvek dieťa v rodine osobitnú pozíciu a vyrastá v inej situácii, ktorá mu vopred určuje isté smerovanie vo formovaní vlastnej osobnosti. Dreikurová-Fergusonová (2005, In Köverová, 2016), ktorá preferuje Adlerovu teóriu hovorí, že poradie narodenia poskytuje isté schopnosti k skúsenostiam a vlastnostiam, no každý človek rozhodne, ktoré z týchto vlastností sa u neho rozvinú, keďže status poradia narodenia nie je možné chápať ako faktor, ktorý jednoznačne jedincovi determinuje konkrétne skúsenosti i vlastnosti. Nový jedinec po príchode na svet vstupuje do skupiny s už prítomnými vzorcami, ktoré svojou existenciou začne ovplyvňovať. Adler (1999) zároveň za podstatné činitele považoval vekový rozdiel súrodencov a odlišnosť pohlavia, pričom najviac meniace sa vzorce správania v rodine má podľa neho najstaršie narodené dieťa. Narodilo sa do rodiny, kde doposiaľ neexistovalo iné dieťa a láska oboch rodičov patrila iba jemu. Po príchode nového súrodenca sa musí začať deliť o rodičov, stráca stopercentnú pozornosť, starostlivosť, istotu lásky a tak je ako najstaršie dieťa odkázané nato, aby sa s danou situáciou vyrovnalo. Ako prvý v tejto súvislosti použil dnes už často používaný výraz *zosadenie z trónu* (Adler, 1994).

Kevin Leman vychádza jednak z Adlerovej tradície súrodeneckých konštelácií, ktorú prispôbil dobe ako aj zo svojej dlhoročnej psychologickej praxe a vlastných rodinných skúseností. Z hľadiska Adlerovej teórie sústreďuje svoju pozornosť najmä na život rodiny ako takej a na rodinné vzťahy, ktoré z konštelácií vyplývajú. Popritom sa snaží ozrejmiť dôvody správania jednotlivých detí, ako aj celkové fungovanie rodiny (Leman, 2016). Podobne ako Adler aj Leman (1997) uvádza, že súrodenecké konštelácie sú stanovené poradiem, v ktorom sa človek narodí. Rovnako zdôrazňuje, že poradie narodenia neurčuje vlastnosti jedinca s absolútnou určitosťou, ale len s istou pravdepodobnosťou. Zastáva názor,

že poradie narodenia nám nemôže presne opísať, ako sa bude človek správať a nemôžeme si vďaka nemu objasniť všetky rysy jeho správania, avšak dokážeme získať záchytné body k tomu, aby sme boli schopní povedať, prečo je daný človek taký, aký je. Na rozdiel od Isaacsona a Radisha (2006), ktorí existenciu prostredného dieťaťa zapierajú, Leman (1997) okrem prvorodeného a najmladšieho uvádza aj dieťa druhorodené, resp. prostredné. Zaoberá sa aj vekovým rozdielom medzi súrodencami a pripisuje im podstatný význam. Kľúčové podľa Lemana (2016) je tiež to, aké majú súrodenci pohlavie a či nie sú medzi nimi podstatné telesné rozdiely. Ako príklad uvádza chlapca, ktorý sa narodil ako prostredné dieťa, rok po svojom bratovi, avšak je podstatne vyšší a silnejší. Za takýchto podmienok je veľký predpoklad, že vzťah bratov bude dosť ovplyvnený rivalitou a môže dôjsť k prenosu pozície prvorodeného na druhorodené dieťa.

Tomáš Novák opisuje súrodenecké konštelácie ako zvláštny, výlučný a pozoruhodný vzťah, pričom uvádza nasledujúce pozície: jedináčik, najstaršie dieťa, prostredné dieťa, benjamín. Podľa Nováka (2007) si jedinec tento vzťah nevyberá, nezasluhuje, je mu predurčený, pričom sa dá povedať, že osudovo a na rozdiel od manželstva s ním nie je možné urobiť „krátky proces.“ Ďalej uvádza, že vzťah súrodencov môže trvať od narodenia do smrti jedného z nich, ale takisto si niekedy človek musí na jeho vznik počkať. Upozorňuje, že súrodenecký vzťah môže občas pôsobiť ako druh väzenia, kedy sa dostáva dieťa do pozície, že musí tráviť relatívne veľa voľného času s niekým, koho si sám nevybral a zároveň sa musí ďalším súrodencom v rodine často prispôbovať. Súrodenecký vzťah je podľa Nováka plný citov, žiarlivosti, rivality či starostlivosti predovšetkým o vlastné záujmy. Vzťah bratov či sestier označuje ako nevypočítateľný, na jednej strane je najsilnejší a jediný, ktorý vydrží za každých okolností a na druhej strane môže byť synonymom ľahostajnosti. Súrodenecké konštelácie sú jednoducho svojské, podobné a za každým iné (tamže).

3 Výber životného partnera na základe súrodeneckých konštelácií

Manželský a rodinný scenár je zreteľne ovplyvnený skúsenosťami z detstva, tým čo sme si všimli a zároveň nevšimli u rodičoch, či ostatných blízkych. Rovnako zreteľne ho formujú súrodenecké konštelácie. Podľa výsledkov výskumu, ktorý na súbore 55 adolescentov vo veku od 13 do 18 rokov vyrastajúcich istý čas v ústavnej starostlivosti, zrealizoval Kusý (2017) vyplýva, že poradie narodenia súrodencov môže mať vplyv nato, či daný jedinec vníma svojho súrodenca ako autoritu alebo naopak ako podriadeného či rovnocenného partnera vo vzťahu. Najstarší dospievajúci zo súrodencov často vnímal svojich mladších súrodencov ako podriadené signifikantné osoby vo svojom živote, voči ktorým sa správal dominantnejšie, direktívnejšie. Naopak mladší súrodenci vnímali svojich starších súrodencov ako autority alebo rovnocenných, čo naznačuje určitú mieru podriadenosti, kooperatívnosti a identifikácie sa so signifikantnou osobou vo vzťahu. V manželstve sa tak môžu projektovať práve takéto vzťahové mechanizmy, ktoré pochádzajú z čias raných súrodeneckých väzieb. Odlišnú predstavu o manželstve má podľa Nováka (2007) ten, kto si zvykol starať sa, či rozhodovať za druhých, ako ten, kto je zvyknutý byť predovšetkým objektom záujmu a starostlivosti.

Z **Tomanovej teórie komplementarity manželstva** vyplýva, že najvyhovujúcejší vzťah nastávajúcich manželov je možné určiť prostredníctvom súrodeneckých konštelácií, pričom dôležitosť zohráva poradie narodenia ako aj pohlavie súrodencov. Podľa Nováka (2007) uvedená teória poukazuje na nasledujúce tri druhy vzťahov:

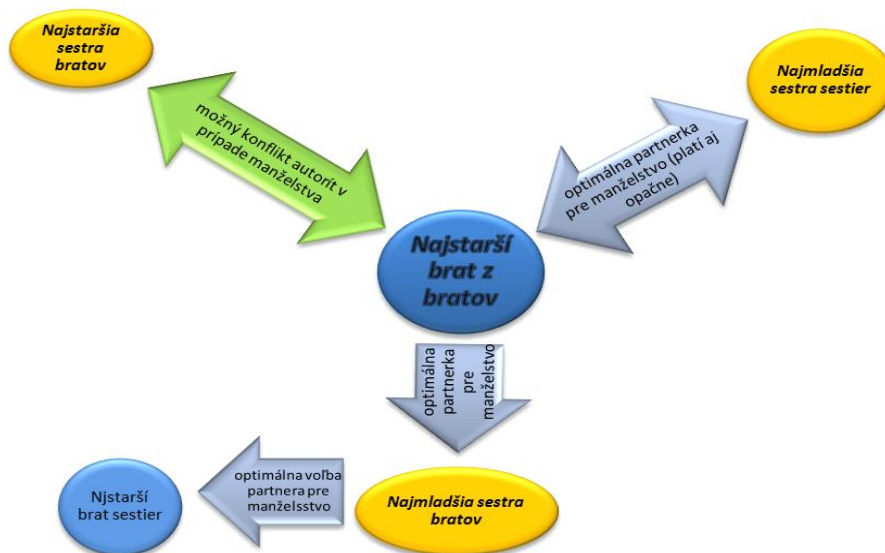
- **komplementárny vzťah**, v ktorom ide o vzájomné dopĺňanie partnerov. Napriek odlišnosti osobnosti oboch partnerov harmonicky spolunažívajú a tvoria fungujúcu dvojicu. Staršia sestra bratov vie, čo je to riadiť muža a nie sú jej neznáme špecifiká ich správania, mladší brat sestier vie, čo je to podriaďovať sa ženám a pozná i nejedno zákutie ich psychiky,
- **čiastočne komplementárny vzťah**, v rámci ktorého sa poukazuje na skutočnosť, že „každý z partnerov prežíva niekoľko súrodeneckých vzťahov a aspoň niektorý z nich zodpovedá aspoň jednému zo vzťahu druhého partnera“ (tamže, s. 80),
- **nekomplementárny vzťah**, predstavuje protiklad komplementárneho vzťahu, pretože partneri sa navzájom nedopĺňajú, pričom tu hrozí riziko dominantnosti obidvoch. Možno sem zaradiť vzťah dvoch jedináčikov, dvoch najstarších detí či, vzťah dvoch prostredných. Autor (tamže) ďalej konštatuje, že „takýto vzťah je považovaný za vzťah, ktorý nemôže mať dlhé trvanie.“

3.1 Význam pohlavia v súrodeneckých konšteláciách pre manželstvo

Z hľadiska pohlavia ako významného faktora v súrodeneckých konšteláciách, uvádza Toman (2005) nasledujúce kombinácie, ktoré si podľa neho najviac rozumejú v manželstve, a to:

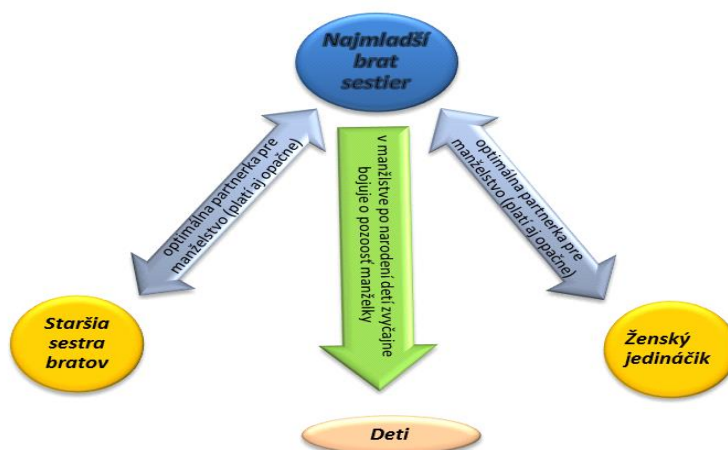
1. **najstarší brat z bratov** – ochrancu žien, ako ho Toman nazval, vnímajú ženy ako otcovskú autoritu. Okolo seba si všímajú rôzne nebezpečenstvá a rozmýšľajú ako na ne reagovať, no nerád sa priveľmi zdôveruje druhým. Očakáva, že okolie bude dôverovať jeho schopnostiach. V sociálnych skupinách považuje sám seba za ťažko nahraditeľného. Všetko, čo povie splní včas, druhí sa na neho môžu spoľahnúť. Neoblubuje prázdne veľké slová, pričom istá miera samolúbovosti mu nie je cudzia a hoci si to neprizná, poteší sa každej lichôtky. Ako dopĺňa Novák (2007) nemá tendenciu strieďať partnerky, pričom mu vyhovujú ženy materského zamerania. Nejde o žiadneho flegmatika, ak sa žena dotkne jeho ega, alebo mu ublíži, jeho ješitnosť mu nedovolí len tak mávnuť nad tým rukou. Beer (2004) prirovnáva vzťah najstaršieho brata so ženou, k jeho vzťahu k mladšiemu bratovi – nie je extrémne pripravený vychádzať v ústrety svojej partnerke, ale bol by rád ňou obdivovaný. Zvyčajne sa stáva dobrým otcom rodiny, zaoberá sa budúcnosťou, organizuje, požaduje poriadok a disciplínu, pritom sa rád stará o svoje deti a partnerku. „Optimálnou partnerkou by mu mohla byť najmladšia sestra bratov. Tá o mužoch vie svoje. Vie s nimi jednať a nie je príliš pravdepodobné, že by s nimi absurdne bojovala o postavenie najväčšieho samca“ (Novák, 2007, s. 82). V porovnaní s Novákom, považuje Toman (2005) za optimálnu partnerku pre najstaršieho brata z bratov aj najmladšiu sestru sestier, ktorá sa podľa autora vie tiež podriaďovať a zvyčajne nemá potrebu vo vzťahu zastávať pozíciu jednotky. Za optimálnu partnerku pre najstaršieho brata z bratov však možno považovať aj najstaršiu sestru

bratov, ktorá v súvislosti so svojimi mladšími bratmi už má zažitú materinskú rolu, čo môže jej budúci partner oceniť. Na druhej strane môže byť táto voľba aj problematická, pretože najstarší brat z bratov a najstaršia sestra z bratov môžu súperiť o to, kto z nich bude mať v ich partnerskom zväzku pozíciu šéfa. Postavenie najstaršieho brata z bratov a z neho vyplývajúce možnosti vzťahov pre manželstvo znázorňuje diagram 1.

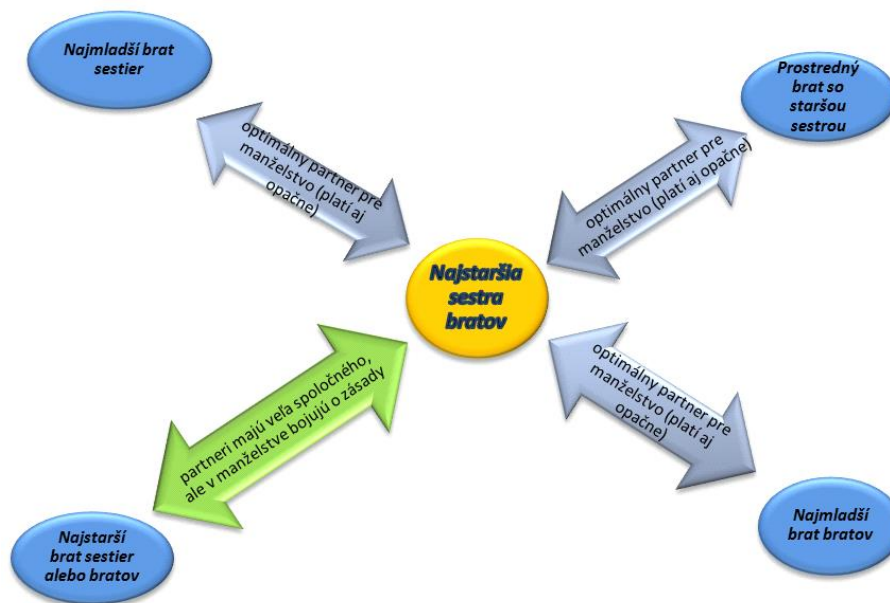
Diagram 1: Kombinácie vzťahov najstaršieho brata z bratov pre manželstvo v kontexte teórií súrodeneckých konštelácií. **Zdroj:** vlastné spracovanie podľa teórií Tomana (2005), Beera (2004) a Nováka (2007).

2. **najmladší brat sestier** – Toman (2005) ho charakterizuje ako významného človeka pre ženy, ktorým rozumie, vie ich využiť so šarmom a eleganciou tak, aby si ženy ako využívané nepripadali. Na svoje sestry sa môže spoľahnúť, nechá sa matersky opatrovať, rozmaznávať, ale aj trochu komandovať. Vie presne, ako má s dievčaťom zaobchádzať, aby v nej prebudil materinský cit, ako samozrejmosť berie ochotu ženy spraviť pre neho čokoľvek, aj to, čo je pre neho samého nepohodlné a namáhavé. Partnerkou mu môže bez väčších nepríjemností byť staršia sestra bratov, relatívne dobre vychádza aj so ženským jedináčikom. Beer (2004) uvádza, že keď sa mladší brat sestry/sestier stane otcom, cíti sa sklúčený zo súťaženia so svojimi deťmi. Tie totižto ohrozujú jeho privilegované miesto v rodine a požadujú od neho opätovne nasadenie a zodpovednosť. Výchove detí sa celkom nevenuje, ponecháva ju na manželke. Stačí mu, že je pre svoje deti kamarát a niekedy učiteľ. Postavenie najmladšieho brata sestier a z neho vyplývajúce možnosti vzťahov pre manželstvo znázorňuje diagram 2.

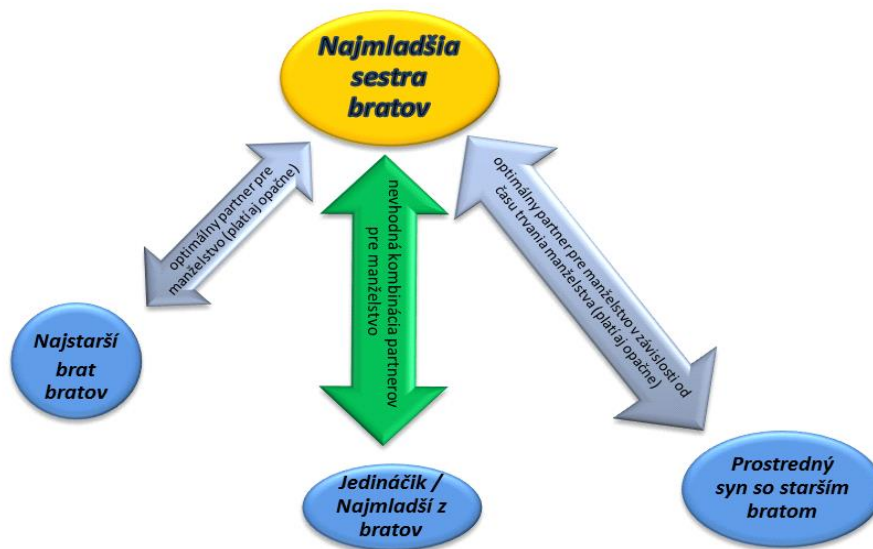
Diagram 2: Kombinácie vzťahov najmladšieho brata sestier pre manželstvo v kontexte teórií súrodeneckých konštelácií. **Zdroj:** vlastné spracovanie podľa teórií Tomana (2005) a Beera (2004).

3. **najstaršia sestra bratov** – svojich bratov má podľa Königa (2004) veľmi rada, dokáže im hocičo odpustiť, dáva na nich pozor, stará sa o nich, chráni ich a prevezme za nich zodpovednosť, za to však od bratov očakáva, že si ju budú vážiť a ochraňovať ju. Má sklony starať sa o mladších mužov, rozumie ich potrebám, je voči nim tolerantná, avšak vyžaduje od nich správanie v medziach dobrého vychovania, pričom často koná na úkor vlastných záujmov (Beer, 2004). Ideálnym partnerom pre najstaršiu sestru bratov je podľa Tomana (2005) najmladší brat bratov, ale aj prostredný chlapec medzi súrodencami, ktorý mal staršiu sestru. Veľa spoločného nájde i s najstarším bratom, či už sestier alebo bratov, tu však môže hroziť riziko boja a hádok pre malichernosti. Muži u nej dokážu oceniť jej kamarátske správanie, tradície a starostlivosť, ktorá sa odráža pri starostlivosti a výchove detí, ktoré sa na ňu môžu kedykoľvek spoliehať a obrátiť sa so všetkým, čo potrebujú. Často sa stáva, že považuje svojho manžela za jedno zo svojich ďalších detí. Postavenie najstaršej sestry bratov a z neho vyplývajúce možnosti vzťahov pre manželstvo znázorňuje diagram 3.

Diagram 3: Kombinácie vzťahov najstaršej sestry bratov pre manželstvo v kontexte teórií súrodeneckých konštelácií. **Zdroj:** vlastné spracovanie podľa teórií Königa (2004), Tomana (2005) a Beera (2004).

4. **najmladšia sestra bratov** – nazývaná ružou medzi trními, ktorá poväčšine ponechá zodpovednosť staršiemu bratovi, nechá sa chrániť, opatrovať, vyrastá v dôvere svojho brata. Je človekom láskavým, priateľským, citlivým, ohľaduplným, a preto sa stáva obľúbeným členom rodiny. Rada muža manipuluje k dosiahnutiu svojich cieľov, rozdeľuje úlohy a rozkazuje. Pretože nie je príliš pribojná, ambiciózna a nesnaží sa získať veľký majetok rozvíja svoje schopnosti len zriedka. Zamieriava sa na svoje ženské prednosti, domácnosť a deti. Chce sa stať žiaducim príkladom pre svoje deti, najmä synov. Muži ju chcú získať pre seba a radi sa stávajú jej ctiteľmi. Jej súrodenecká konštelácia patrí k najvyhl'adávanejším pre manželstvo (Toman, 2005), pričom najväčšiu šancu na optimálne manželstvo má s najstarším bratom bratov, avšak Novák (2007, s. 93) upozorňuje, že „u takto v konšteláciách zaradeného muža je určité nebezpečenstvo, že ju bude potom, čo pominie romantické zamilovanie, formovať k obrazu jemu lepšie vyhovujúcemu.“ Beer (2004) za lepšiu voľbu pre najmladšiu sestru bratov považuje prostredného syna so starším bratom. Nevyhovujúcim partnerom pre život sa stáva skôr jedináčik alebo najmladší brat bratov. Postavenie najmladšej sestry bratov a z neho vyplývajúce možnosti vzťahov pre manželstvo znázorňuje diagram 4.

Diagram 4: Kombinácie vzťahov najmladšej sestry bratov pre manželstvo v kontexte teórií súrodeneckých konštelácií. **Zdroj:** vlastné spracovanie podľa teórií Tomana (2005), Beera (2004) a Nováka (2007).

3.2 Význam poradia narodenia v súrodeneckých konšteláciách pre manželstvo

Z hľadiska poradia narodenia môžeme hovoriť o viacerých kombináciách súrodeneckých konštelácií. Leman (2008) poukazuje na nasledujúce:

- 1. manželstvo prvorodených a manželstvo jedináčikov** – považuje za najvýbušnejšie, najbojovnejšie a najsklamanejšie partnerské/manželské dvojice. Odôvodňuje to tým, že v ich povahách prevláda značná komunikatívnosť a pedantnosť a práve toto spojenie môže podnietiť nesúlad názorov v ich partnerskom či manželskom živote. Nezhody medzi nimi začínajú v malichernostiach, ktoré robia jeden druhému. Na druhej strane ako bezchybní pedanti sa usilujú urobiť pre ich vzťah to najlepšie, aby bolo ich spolužitie najideálnejšie a najlepšie. Často však nastáva opačný efekt. Pri ich spoločnom škriepení nie je ochotný nikto ustúpiť a priznať si chybu, pretože to by pre jedináčikov ako aj prvorodených bolo skutočným zosmiešnením. Prvorodení boli po celý čas zvyknutí starať sa o mladších súrodencoch a to si prenášajú aj do manželstva, kde pociťujú zodpovednosť za toho druhého. Prevažne ženy sa začnú príliš starať o svojich mužov, obskakujú ich, čo sa mužom časom môže javiť ako prejavovanie ženej nedôvery postarať sa o seba samého. Páry spolu nemôžu sústavne bojovať a zároveň s nádejou očakávať, že ich partnerský či manželský vzťah bude naďalej pretrvávajúť. Na lepšiu predpoklad úspešného manželstva, by si preto mali prvorodení ako aj jedináčikovia hľadať partnera s iným poradím narodenia ako majú oni sami,
- 2. manželstvo prvorodených a narodených uprostred** – prostredné deti majú najväčšiu šancu vytvoriť trvácne manželstvo a tak prvorodený, ktorý vstúpi s prostredným do manželstva môže hľadať útechu práve v tom. Druhorodený/narodený uprostred sa zároveň často stáva pre svojho partnera ťaživým paradoxom. Od mala sa učí vyjednávať, snaží sa o kompromisy, ale taktiež z neho môže byť tajnostkár, ktorý

svoje emócie nemusí len tak ľahko prejsť a prvorodenému nepovie ako sa skutočne cíti (Leman, 2016). Beer (2004) hovorí o tom, že manžel, či manželka narodení ako prostredné deti, nevyrastli s pocitom výnimočnosti, a tak by im mali dať ich partneri najavo akú dôležitú rolu pre nich v živote zohrávajú. Prvorodený manžel ženy narodenej uprostred by sa mal zaujímať o jej názor, obzvlášť v otázkach medziludských vzťahov a pocitov. Prostredné deti sú tu pre všetkých, aby sa cítili dobre, radi riešia problémy a sú chápané,

3. **manželstvo prvorodených s najmladšími** – nádej na šťastné a trvácne manželstvo až do smrti značne zvyšuje, keď si prvorodený vezme najmladšie narodené dieťa (Toman, 2005). Jeden pre druhého sú prínosom, hoci tu často platí pravidlo založené na priťahovaní sa úplných protikladov. Prvorodený učí najmladšieho veci, ktoré sa od neho nevyžadujú ako napr. cieľavedomosť, pravidelnosť. Prvorodenému pomáha najmladší, ktorý má veľký zmysel pre humor, uvoľniť sa a neprežívať život až tak vážne, pretože on sa hravo vyrovnáva so životnými prekážkami a tragédiami. Prvorodený je organizátor a plánovač v jednom, no najmladší býva spontánny a bezstarostný. Napriek tomu, ak je najmladší priveľmi bezstarostný a prvorodený dominantný vzniknú väčšie nedorozumenia, Prekopová (2009) preto u tejto dvojice odporúča vzájomnú spoluprácu.
4. **manželstvo druhorodených detí** – významnými základnými charakteristikami druhorodených sú vernosť, snaha o priateľstvo, vyhýbanie sa konfliktom, pretože celý život robia ľuďom prostredníka a taktiež navrhovateľov kompromisov. Keďže neobľubujú konflikty, manželstvo prostredných detí býva zväčša dobré a úspešné. Avšak ak sa v jednom manželstve stretnú dvaja druhorodení partneri, môžu nastať rôzne problémy. Najväčším a najčastejším nedorozumením je, že tieto deti sa v manželstve usilujú zachovať mier za každých okolností. Partneri sa uzavru do seba, začnú tráviť viac času s kamarátmi a na seba zanevrú. Rovnako ako deti sa chcú vyhnúť konfliktom, ktoré by riešením situácie pravdepodobne nastali, neskôr i seba samým a tak hrozí, že časom prestanú spolu komunikovať. *„Mier za každú cenu nie je cestou k vybudovaniu kvalitného vzťahu a jednoty, ktorú každé manželstvo potrebuje. A keď sa jeden z manželov vyhýba konfliktom tým, že nič nerozpráva, paradoxne konflikt iba prehľbuje, pretože sa nič nerieši a príčina konfliktu hnisá“* (Leman, 2008, s. 142).
5. **manželstvo prostredných detí s najmladšími** – v súrodeneckých konšteláciách sa podľa Beera (2004) ako potenciálne úspešne preukazuje spojenie prostredne narodeného dieťaťa s dieťaťom najmladším. Táto kombinácia partnerov/manželov má predpoklad na dobrú vzájomnú komunikáciu, pretože prostredne narodené dieťa nie je zo strany najmladšie narodeného tak ohrozené ako prvorodenými. Leman (2009) považuje za ideálneho partnera pre najmladšie narodené deti spolaľhivého, zodpovedného prvorodeného, pričom dodáva, že táto kombinácia neprináša stopercentný úspech manželstva automaticky, ale je dôležité na ňom pracovať a spoločne ho úspešne budovať.
6. **manželstvo najmladších detí** – najmladšie narodené deti sú zábavné, ohľaduplné, spontánne a tak, keď sa stretnú s niekým s rovnakou súrodeneckou konšteláciou vo vzťahu zažijú veľa zábavy, voľnosti so svojou bezstarostnou povahou, čo si obidvaja

užívajú. Keď sa najmladšie narodené deti z rodiny osamostatnia nechcú sa vzdať svojej voľnosti ani bezstarostného pohľadu na život. Tak ako najmladšiemu aj jeho partnerovi všetko prechádza bež väčších starostí a problémov. Napriek tomu jeden z nich musí v manželstve prevziať zodpovednosť za finančnú stránku a naučiť sa správne hospodáriť s peniazmi. Pokiaľ sa tak neučiní, môžu nastať manželské problémy. Na jednej strane sú rozmaznávaní a na druhej pokladaní stále za malých, majú nedostatok zmyslu pre poriadok a stabilitu, pričom podľa Lemana (2008) by mali pochopiť, že i v manželstve sa delia úlohy na polovicu.

- 7. manželstvo dvojčiat** – hľadanie partnera u dvojčiat spočíva v nevedomelom výbere takého, ktorý by bol ako ich dvojča, aby im ho nahradil. Dvojčatá ženského pohlavia sú na sebe závislejšie ako dvojčatá muži, preto majú častejšie problém nájsť si vhodného partnera. Výhodou je, ak si súrodenci dvojčatá nájdu v približne rovnakom čase svojho partnera, inak hrozí, dvojča bez partnera časom začne smútiť, cítiť sa osamelo a žiarliť na svoje zadané dvojča. Najlepším ideálom pre dvojčatá je, ak si nájdu partnerov rovnako pochádzajúcich z dvojčiat. V manželskom živote, kde je dvojča muž sa môže preukázať žiarlivosť manželky na brata svojho muža, lebo puto medzi dvojčatami je veľmi silné a rozumejú si aj bez slov. Čo sa týka manželov dvojčiat ženského pohlavia, tento problém sa zvyčajne neobjaví. V tomto zreteli sú na tom lepšie dvojvaječné dvojčatá odlišného pohlavia, pretože sa naučia mať lepšie pochopenie pre opačné pohlavie a nemajú nijakú psychickú bariéru. Ich vzťah sa dá prirovnať k bratovi a sestre, ktorí sú narodení po sebe, ich vzťah k sebe navzájom je však oveľa intenzívnejší ako u bežných súrodencoch (Rulíková, 2002).

Na základe uvedených teórií sme dospeli k záverom, že Tomanova teória komplementarity manželstva v súlade so súrodeneckými konšteláciami môže poslúžiť ako prediktor úspešného alebo naopak neúspešného vzťahu partnerov či manželov. Identifikovali sme pritom dva základné indikátory na optimálny výber partnera pre manželstvo (prípadne kohabitáciu), a to poradie narodenia a pohlavie a následne ich vzájomné variácie. Zároveň sa stotožňujeme s názormi autorov vyššie uvedených teórií, podľa ktorých status poradia narodenia nie je možné vnímať ako kľúčový faktor determinujúci konkrétne vlastnosti každého jedného z nás. Hoci sme analýzou teórií súrodeneckých konštelácií dospeli k zisteniu, že predpokladom optimálneho partnerstva vhodného pre manželstvo tvoria *prvorodení s najmladšími, prostrední (druhorodení) s najmladšími, najmladší s prvorodenými a napokon dvojčatá*, musíme mať na pamäti, že ide len o teórie, ktoré priamo v praxi (v reálnom živote) nemusia vždy platiť. Pri výbere partnera je potrebné brať do úvahy aj ďalšie faktory. Osobnosť každého jedného z nás neurčuje iba poradie nášho narodenia či pohlavie, ale ovplyvňuje ju viacero ďalších faktorov, ktoré sa v priebehu nášho života vyskytnú. Kľúčovú úlohu môžu zohrávať faktory ako typológia rodiny, výchovný štýl v rodine, hodnotová orientácia rodiny, adopcia dieťaťa či zdravotný stav jednotlivých detí. Fúsková, Kusý a Vaško (2018) v tejto súvislosti upozorňujú na deti vyrastajúce v náhradnej starostlivosti, ktoré si často nesú so sebou celý balík nenaplnených vrodenných vzťahov, vrátane tých súrodeneckých. Zároveň sa dostávajú do nového prostredia, kde si vytvárajú nové získané vzťahy a v nich sa prejavujú práve tak, ako sa tomu naučili počas fungovania vo

svojich primárnych vzťahoch v rodine. Do istej miery to podľa autorov môže byť kompenzácia, avšak nahradiť vrodené vzťahy, respektíve ich redukovat', či úplne vymazať nie je možné. Rovnako tak Prekop (2002) upozorňuje nato, ako nás naše detstvo a spomienky z tohto obdobia, dokážu v neskoršom veku ovplyvniť. Nesmieme zabúdať ani nato, že rôzne životné udalosti, ktoré nás potkajú práve aj v neskoršom veku, nás môžu ovplyvniť či dokonca zmeniť.

V každom prípade poznatky z teórií súrodeneckých konštelácií môžu byť zdrojom seba-poznania ako i poznania partnerov navzájom a minimálne poslúžiť ako efektívne nástroje korekcie. Do akej miery ich využívame a mohli by sme ich využiť v praxi, je už otázka na úrovni vedeckého bádania.

4 Záver

Súrodenecké konštelácie neznamenujú iba poradie narodenia súrodencov v rodine, predstavujú jeden zo základných činiteľov utvárania osobnosti človeka. Z pozície určitého sociálneho statusu, ktorý jedinec získal poradím narodenia, nadobúda kvantum skúseností, ktoré môže v priebehu života uplatniť. Teórie súrodeneckých konštelácií majú svoju opodstatnenosť predovšetkým v období detstva a dospievania, kedy môžu výrazne nielen predikovať vzťah medzi súrodencami, ale možno aj zodpovedať otázku, prečo sú súrodenci napriek rovnakej výchove, tak osobnostne odlišní. Pri posudzovaní vplyvu súrodeneckých konštelácií na výber vhodného/nevhodného partnera už musíme brať do úvahy aj ďalšie faktory ako len Tomanovú teóriu komplementarity.

Literatúra

1. Adler, A. 1994. *Psychologie dětí*. Praha : Práh, 1994. 120 s. ISBN 80-85809-22-2.
2. Adler, A. 1999. *Porozumění životu : Úvod do individuální psychologie*. Praha : Aurora, 1999. 158 s. ISBN 80-85974-76-2.
3. Beer, U. 2004. *Geschwisterrollen von Prinzen und Nesthäkchen*. Herbolzheim : Centaurus Verlags-GmbH & Co. KG, 2004. ISBN 3-8255-059-6.
4. Čapek, J. – Čapeková, M. 2010. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*. Praha : Portál, 2010. 120 s. ISBN 978-80-7367779-4.
5. Fúsková, J. – Kusý, P. – Vaško, L. 2018. Percepčia rodiny u adolescentov a mladých dospelých v náhradnej starostlivosti. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 52(1), 2018. S. 36–49. ISSN 055-5574.
6. Hartl, P. – Hartlová, H. 2015. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2015. 776 s. ISBN 978-80-262-0873-0.
7. Isaacson, C. – Radish, K. 2006. *Pořadí narození : Kdo doopravdy jsme*. Bratislava : Alexander Giertli – Eugenika Pbl. 2006. 237 s. ISBN 80-89227-31-7.
8. König, K. 2004. *Brüder und Schwestern. Geburtenfolge als Schicksal*. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 2004. ISBN 3-525-59216-7.
9. Koverová, N. 2016. Figurálna tvorivosť a osobnosť v kontexte súrodeneckých konštelácií. In M. Ološtiak (Ed.): *11. študentská vedecká a umelecká konferencia*. [online]. Prešov : PULIB, 2016. S. 424–432. [cit. 2020-05-25] Dostupné na: (<https://www.pulib.sk/web/kniznica/el-pub/dokument/Olostiak8/subor/Koverova.pdf>).

10. Kusý, P. 2017. Signifikantní druhí v živote dospievajúcich v detskom domove. In Kanovská Halamová, L. 2017. *Komunitná psychológia na Slovensku 2017*. S. 104–119. ISBN 978-80-223-4418-0.
11. Leman, K. 1997. *Sourozenecké konstelace*. Praha : Portál, 1997. 223 s. ISBN 80-7178-430-3.
12. Leman, K. 2008. *Sourozenecké konstelace*. Praha : Portál, 2008. 224 s. ISBN 978-807367-207-3.
13. Leman, K. 2009. *Sex začíná v kuchyni*. Praha : Návrat domů, 2009. 202 s. ISBN 978-80-7255-217-7.
14. Leman, K. 2016. *Sourozenecké konstelace*. Praha : Portál, 2016. 312 s. ISBN 978-80-262-1100-6.
15. Liberčanová, K. 2020. *Komponenty sociálnopedagogického procesu a ich aplikácia v spoločenskej praxi*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2020. 288 s. ISBN 978-80-568-0384-4.
16. Novák, T. 2007. *Sourozenecké vzťahy*. Praha : Grada Publishing, 2007. 124 s. ISBN 978-80-247-2075-3.
17. Prekop, J. 2002. *Prvorozené dítě : O sourozenecké pozici*. Praha : Grada, 2002. 128 s. ISBN 80-247-9004-1.
18. Prekopová, J. 2009. *Prvorozené dítě : O sourozenecké pozici*. Praha : Portál, 2009. 160 s. ISBN 978-80-7367-516-5.
19. Rulíková, K. 2002. *Dvojčata : Jejich vývoj a výchova*. Praha : Portál, 2002. 144 s. ISBN 80-7178-650-0.
20. Toman, W. 2005. *Familienkonstellationen. Ihr Einfluß auf den Menschen*. Nördlingen : C. H. Beck, 2005. ISBN 3-406-49407-2.

Kontakt

Ivana Šuhajdová, Petrana Čaplová

Katedra pedagogických štúdií
Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Priemyselná 4, 918 43 Trnava
ivana.suhajdova@truni.sk, petrana.caplova@tvu.sk